

Научни скуп

ЗЛОЧИНИ У БАЧКОЈ 1941-1944.

Књига сажетака

За издавача
Проф. др Ивана Живанчевић-Секеруш, декан
Протојереј Велимир Врућинић, старшина Саборног Светогеоргијевског
храма у Новом Саду

Програмски одбор
Његово Преосвештенство Епископ новосадски и бачки др Иринеј
Проф. др Ђура Харди, Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет
Проф. др Слободан Бјелица, Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет
Проф. др Борис Стојковски, Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет
Научни сарадник др Немања Девећ, Институт за савремену историју
Научни сарадник др Предраг М. Вајагић, Министарство просвете – Школска управа Нови Сад
Презвитер др Милан Бандобрански, Информативна служба Епархије бачке Нови Сад

Организациони одбор
Проф. др Светозар Бошков
Научни сарадник др Предраг М. Вајагић
Ђакон Мирослав Николић
Братство Саборног храма у Новом Саду

Издавач:
Православна Епархија бачка, Саборни Храм Нови Сад
Црквена општина Чуруг
Филозофски факултет у Новом Саду

Дизајн корица:
M&A Print Studio

Прелом:
Проф. др Светозар Бошков

Лектура:
Организациони одбор научног скупа

Тираж:
100

ISBN 978-86-82768-00-5
ISBN 978-86-6065-775-8

ПРАВОСЛАВНА ЕПАРХИЈА БАЧКА
САБОРНИ ХРАМ НОВИ САД
ЦРКВЕНА ОПШТИНА ЧУРУГ
УНИВЕРЗИТЕТ У НОВОМ САДУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
ОДСЕК ЗА ИСТОРИЈУ
ЦЕНТАР ЗА ИСТОРИЈСКА ИСТРАЖИВАЊА

Научни скуп

ЗЛОЧИНИ У БАЧКОЈ 1941-1944.
Нови Сад – Чуруг, 30. септембар – 1. октобар 2023.

КЊИГА САЖЕТАКА

Нови Сад – Чуруг
2023

Арпад ХОРЊАК
Универзитет у Печују
bajmok1@gmail.com

МАЂАРСКА СПОЉНА ПОЛИТИКА И „СРПСКО ПИТАЊЕ“ У ДРУГОМ СВЕТСКОМ РАТУ

Сажетак:

У фокусу рада јесте спољна политика Мађарске током Другог светског рата, чији је веома важан елемент била политика Будимпеште према бачким Србима. То је значајно утицало на политику мађарских влада према силама антисовинске коалиције. Српска нит се посебно јасно види у спољној политици Будимпештанске владе (као и у њеној унутрашњој политици) у периоду који је уследио након такозваних „хладних дана“ односно Рације па све до лета и јесени 1943. године када су вођени преговори о повлачењу са англосаксонским силама. У свом излагању представићу мађарске мотивације, ревизијске напоре у правцу југа, и континуирани раст значаја Срба/Србије у мађарском спољнополитичком размишљању након што је Трећи Рајх претрпео свој први неуспех на Источном фронту.

Кључне речи:

Други светски рат, Мађарска, Срби, Бачка

Слободан БЈЕЛИЦА
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет
sbjelica@ff.uns.ac.rs

МАЂАРСКИ ОКУПАЦИОНИ СИСТЕМ У БАЧКОЈ 1941-1944. ГОДИНЕ

Сажетак:

Током Априлског рата јединице мађарске војске, практично без борбе, окупирале су простор Бачке. У њој је у прво време била уведена војна управа, да би је у августу 1941. године сменила цивилна власт. Коначан завршетак инкорпорације Бачке у састав Хортијеве Мађарке догодио се половином децембра 1941. године, када је у мађарском парламенту проглашена анексија. Но без обзира на то да ли је у Бачкој владала војна или цивилна управа, њени житељи – превасходно српске и јеврејске националности, били су подвргнути мађаризацији, репресији, те масовним злочинима који су се одвијали у више „таласа“: приликом уласка мађарске војске априла 1941. године убијено је неколико хиљада недужних Срба, током Рације у јужној Бачкој 1942. године страдало је више хиљада Срба и Јевреја, а у пролеће 1944. године, свега неколико месеци уочи ослобођења, целокупна јеврејска популација Бачке депортована је у немачке логоре смрти.

Кључне речи:

Други светски рат, Бачка, окупација

Саша МАРКОВИЋ
Универзитет у Новом Саду
Педагошки факултет у Сомбору
milnik.markovic@gmail.com

НАЦИОНАЛНА ИСКЉУЧИВОСТ И РЕВАНШИЗАМ КАО ИДЕОЛОШКА ПОЗАДИНА ЗЛОЧИНА У БАЧКОЈ 1941-45. ГОДИНЕ

Сажетак:

Упркос потписаном споразуму о пријатељству између Краљевине Југославије и Мађарске и личном трагичном чину преузете одговорности председника мађарске владе Пал Телекија, империјалне претезије, загушене али не и поражене мировним споразумом из Тријанона 1920. године, уз подршку нацистичке Немачке, априла 1941. године су се окомиле на југословенску државу. Третирана као вештачка творевина неправедног мира након „Великог рата“ 1914-1918. године, Краљевина Југославија је постала територијални плен. Срби, између осталог и као извршиоци антимађарског државног и националног програма тзв. „сила победница“ били су мета осветољубивости. Обновљен је концепт јединствене мађарске политичке нације, а међуратна политика у југословенској монархији, оцењена као изразито просрпска и непријатељски орјентисана према националним интересима Мађара. Мегаломанија концепта историјских граница, помутила је националну идеју Мађара са талогом дискриминације према немађарима. Истим оним идеолошким талогом који је, испоставило се привремено поражен 1918. године. Уследила је одмазда према српском становништву, а реваншизам је инсистирао на крајњим и коначним решењима.

Кључне речи:

искључивост, национализам, реваншизам, одмазда, сукоб

Далибор ДЕНДА
Институт за стратегијска истраживања
Универзитет одбране у Београду
dalibor.denda@mod.gov.rs

ЗЛОЧИН У СИРИГУ 13. И 14. АПРИЛА 1941. ГОДИНЕ
- ПОЧЕТАК ПОГРОМА НАД СРБИМА У БАЧКОЈ

Сажетак:

Мађарска окупација Бачке у току краткотрајног Априлског рата донела је са собом од првог дана и реваншизам и обрачун са делом немађарског становништва. На удару су се нашли нарочито Срби и Јевреји, а међу првима на посебној мети били су колонисти – бивши добровољци као некадашњи авангардни представници југословенске државе и њене политике. Злочин у Сиригу који је инспирисао део припадника локалне мађарске заједнице из Темерина био је и први масовни злочин над цивилним становништвом на територији окупиране Југославије и указао на правце политике мађарских власти нарочито према колонистима. Рад ће се базирати на постојећој литератури, грађи мађарског порекла из Архива Града Новог Сада и материјалима са суђења локалним Немзетерима за учешће у злочину, спроведеном након завршетка рата.

Кључне речи:

Априлски рат 1941, Мађарска окупаторска војска, Бачка, Сириг, злочин

Зоран ПАВЛОВИЋ
Универзитет Привредна академија Нови Сад
Правни факултет
zorana.pav@hotmail.com

РАТНИ ЗЛОЧИНИ ПРОТИВ ЦИВИЛНОГ СТАНОВНИШТВА У БАЧКОЈ 1941-1944.

Сажетак:

Вредности међународног хуманитарног права из IV Хашке конвенције 1907. године и других докумената о законима и обичајима рата на копну почетак су формалноправне заштите цивилног становништва од дејства непријатељства у међународном праву. Масовни ратни злочини против цивилног становништва у Бачкој за време Другог светског рата управо показују у којој су мери кршена Правила мултилатералне Хашке конвенције која је обавезивала окупационе снаге. Правна квалификација кривичних дела у Бачкој 1941-1944. заснована на одредбама међународног и националног кривичног права могла би се данашњим стандардима означити и као погром цивилног становништва од стране окупационих власти. Природа, карактер и последице конкретног ратног злочина захтевају да се изврши анализа прописа и судске праксе у вези ових догађаја, у светлу кривичних дела против човечности и других добара заштитених међународним правом, јер су у протеклом времену вођени нови ратови и извршени ратни злочини над цивилним становништвом. Кроз утврђивање садржине, елемената и обележја ратног злочина против цивилног становништва могуће је утврдити и предлоге *de lege ferenda*. Последице ових кривичних дела представљају обавезу према свим жртвама да делујемо превентивно на будуће генерације, да се овакви ратни злочини према појединцима, породици и нацији више никада не понове.

Кључне речи:

ратни злочини против цивилног становништва, законска регулатива, погром, превенција, поштовање жртава

Немања ДЕВИЋ
Институт за савремену историју Београд
nemanjadjevic4@gmail.com

Драган ШЕВО
ОШ "Цветин Бркић" Глушци
sevo.dragan90@gmail.com

РАВНОГОРСКИ ИЗВОРИ О ЗЛОЧИНИМА ОКУПАТОРА
У БАЧКОЈ, БАНАТУ И СРЕМУ ТОКОМ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА

Сажетак:

У сачуваној архиви Равногорског покрета и ЈВуО посвећена је пажња страдању српског народа на територији Војводине, поготово о Рацији у Бачкој 1942. године. Иако овај покрет није имао своје јаче јединице у Војводини, његова политичка тела и обавештајни органи прикупљали су податке како о злочинима, тако и о злочинцима, и о томе детаљно извештавали Врховну команду ЈВуО, а преко ње посредно и југословенску владу у Лондону. У постојећој историографској продукцији злочини окупатора у Бачкој, али и у Срему и Банату, нису адекватно приказани из визуре ЈВуО. На основу овог истраживања, заснованог на архивским изворима, може се реконструисати како су равногорци у дужем временском интервалу извештавали о окупаторским злочинима, али и какве су биле нијансе у њиховој перцепцији мађарског, хрватског и немачког окупатора. Овај сегмент изузетно је важан и за разумевање националне политике Равногорског покрета, а посебно за улогу и место северних српских покрајина у њиховим ратним плановима.

Кључне речи:

окупација, НДХ, Немци, Мађари, Бачка, Војводина, Други светски рат, злочини, ЈВуО

Драго ЊЕГОВАН
Нови Сад
njegovanmilica@yahoo.com

ЗНАЧАЈ НАЛАЗА ПОКРАЈИНСКЕ КОМИСИЈЕ
ЗА УТВРЂИВАЊЕ ЗЛОЧИНА ОКУПАТОРА
И ЊИХОВИХ ПОМАГАЧА У ВОЈВОДИНИ ЗА ПОДРУЧИЈЕ БАЧКЕ

Сажетак:

У раду се анализира значај налаза Покрајинске комисије за утврђивање злочина окупатора и њихових помагача у Војводини на подручју Бачке за време Другог светског рата у Југославији. У том периоду (1941-1945) Бачка је од априла 1941. до октобра 1944. била под окупацијом Краљевине Мађарске, која је била савезник нацистичке Немачке. Покрајинска комисија је од октобра 1944. до маја 1946. године истраживала злочине окупатора и њихових помагача преко своје Анкетне комисије и утврдила да је реч о више група масовних злочина против Срба и Јевреја на овом подручју. О томе је сачинила више збирних елабората које је аутор овог рада од 2009. до 2022. публиковао. Елаборати су писани на основу истраживања на месним, општинским и среским нивоима, која су се вршила на основу упутстава Покрајинске комисије. Ови локални историјски извори су мало коришћени, али су сачувани и налазе се у Музеју Војводине, као и у другим архивима. Критичко читање ових историјских извора показује да су они непотпуни, посебно у погледу броја и идентитета жртава мађарских масовних злочина у Бачкој. Тешко да се у то време могло урадити више, али је сигурно да се то у каснијем периоду могло учинити.

Кључне ријечи:

Покрајинске комисије за утврђивање злочина окупатора и њихових помагача у Војводини, Анкетна комисија, елаборати о почињеним злочинима, питање броја и идентитета жртава злочина

Милан МИЦИЋ
Матица српска Нови Сад
mmicic@maticasrpska.org.rs

СРПСКИ ДОБРОВОЉЦИ – КОЛОНИСТИ У БАЧКОЈ
ЖРТВЕ ТЕРОРА МАЂАРСКЕ ВОЈСКЕ И МАЂАРСКЕ ОКУПАЦИОНЕ
УПРАВЕ 1941. ГОДИНЕ - ЖИВОТИ, СУДБИНЕ

Сажетак:

Рад путем биографија српских добровољаца из Великог рата (1914-1918) – колониста на простору Бачке објашњава животни пут српског добровољца из динарских крајева Краљевине Југославије насељеног 1921-1941. године на простору Бачке на подручју 52 колоније који је био кључна жртва мађарске војске и мађарске окупационе управе у Бачкој приликом уласка мађарске војске у Бачку у априлском рату 1941. године и непосредно по његовом завршетку. Животи добровољци српске војске – колониста на простору Бачке, који су били чувари и симболи југословенске државе током њеног постојања (1918-1941), објашњавају репресију мађарске војске, а потом и мађарске окупационе управе према њима.

Кључне речи:

добровољци, колонисти, Бачка, убиства, прогон, биографије

Предраг М. ВАЈАГИЋ
Министарство просвете – Школска управа Нови Сад
pedja1975@gmail.com

ЗЛОЧИН У МАНАСТИРУ БОЋАНИ НА ВАСКРС 1941. ГОДИНЕ

Сажетак:

Окупацију територије Бачке од стране мађарске војске током Априлског рата 1941. године пратили су злочини над цивилним становништвом. Прве на удару окупационе војске нашле су се добровољачке колоније чије становништво је за окупационе власти било непожељно. Погром становништва добровољачких колонија пратила су и масовна стрељања од којих се једно одиграло 23. априла 1941. године, четвртог дана Васкрса код манастира Бођани. Том приликом су мађарски војници под оптужбом да су „четници“ стрељали двадесет мештана из Бођана и двојицу Срба из Стапарске пустаре. Пре злочина братство манастира Бођана је било ухапшено, затим изложено тортури, а потом протерано на територију НДХ. О овим догађајима остављен је запис из 1947. године, као и извештај поднет Светом Архијерејском Синоду СПЦ из 1991. године. У раду намеравамо да на основу ових докумената, као и докумената Комисије за утврђивање ратних злочина почињених у Бачкој 1941-1944. године извршимо реконструкцију овог злочина над цивилним становништвом.

Кључне речи:

окупација, добровољачке колоније Алпар Вајска, Бођански рит, Томићево, манастир Бођани, злочин

Петар ЂУРЂЕВ
Историјски архив града Новог Сада
petardjurdjev@gmail.com

ПРОТЕРИВАЊЕ СРБА ИЗ НОВОГ САДА 1941. ГОДИНЕ

Сажетак:

Након Априлског рата Нови Сад је пао под мађарску окупацију. Окупаторске власти су низом наредби организовале протеривање Новосађана који су нису уклапали у политичке концепте нове власти. На питања утврђивања тачног броја протераних лица из Новог Сада и судбине њихове имовине историографија није дала конкретне одговоре. Списак представљен у раду даје нам имена протераних грађана, њихове адресе становања као и имена лица која су била постављена за старатеље над њиховом имовином.

Кључне речи:

Априлски рат, протеривање цивила, Срби, Јевреји

Тамара СТОЈАНОВИЋ
Архив Југославије Београд
tamara.ivanovic@gmail.com

ЗЛОЧИН У ЦРВЕНКИ: СТРЕЉАЊЕ ЈЕВРЕЈА ОКТОБРА 1944. ГОДИНЕ

Сажетак:

Тема овог рада биће масакр над групом Јевреја у месту Црвенка током ког је убијено више од 700 лица. Са уласком Црвене армије у земљу, непријатељска војска је започела повлачење са окупираних југословенских територија, истовремено уништавајући доказе о почињеним злочинима над цивилним становништвом. То је подразумевало затварање и минирање логора широм земље. Овим поводом је одлучено да једна група од 3.600 Јевреја буде транспортована из Борског рудника, где је боравила на принудном раду. После неколико дана марша, група од око 3.000 Јевреја је стигла у Црвенку, из које је издвојена група од њих 800 који су наставили пут до Сомбора. Из групе која је остала, у ноћи између 7. и 8. октобра 1944. године, убијено је преко 700 Јевреја, а њихова тела су сахрањена тек неколико дана касније. Међу злочинцима који су извршили овај масакр већина су били припадници немачке оружане силе, под командом SS официра регрутованих највећим делом из фолксдојчерске заједнице у самој Црвенки. Рад ће се заснивати на архивској грађи Архива Југославије, Архива Војводине, Музеја Војводине, Јеврејског музеја у Београду, као и релевантној историографској литератури. Циљ рада је да, на основу примарних историјских извора, детаљно реконструише ток злочина и све значајне појединости везане за њега, као и да академску и ширу јавност упозна са овом, у великој мери непознатом и запостављеном, епизодом Холокауста на простору Југославије.

Кључне речи:

Други светски рат, Југославија, Холокауст, злочин у Црвенки, фолксдојчери

Небојша ПЕТРОВИЋ
Висока школа за комуникације Београд
nebojsa.petrovic1973@gmail.com

РЕВОЛУЦИОНАРНИ ТЕРОР У БАЧКОЈ КРАЈЕМ 1944. ГОДИНЕ

Сажетак:

Док су новоформиране власти у ослобођеној Западној Европи, потребу Дстановништва за осветом над сарадницима окупатора постепено стишавали и доводили у законске оквире, она је у Југославији коришћена за системско уништавање политичких и идеолошких противника. Олако је избрисана разлика између осведочених фашиста и свих оних који се само нису слагали са марксистичким учењем. Због тога, основу кривице није морало чинити злодело појединца, већ је она могла бити и колективна и често је потицала од друштвеног положаја. Оваква политика је нарочито дошла до изражаја на простору Војводине. На релативно малој површини били су концентрисани сви највећи непријатељи КПЈ и Револуције. Фолксдојчери који су дефинисани као непоправљиви фашисти и антикомунисти, непоздани Мађари, богато и средње сељаштво, јако грађанство са израженом класном свешћу и политичким странкама, Цркве са традиционалним утицајем на световна питања и у односу на остале југословенске регије, значајан проценат интелигенције у чију се превртљивост није много сумњало. Формирањем Војне управе у Војводини, остављена је пуна слобода за кажњавање непријатеља. У овом раду намеравао да на основу литературе, архивске грађе и периодике, обрадимо положај и однос комунистичке власти према горе наведеним категоријама у Бачкој крајем 1944. године.

Кључне речи:

КПЈ, Војводина, Бачка, револуција, терор, Немци, Мађари, СПЦ, интелигенција, грађанске странке, буржоазија

Милош М. ДАМЈАНОВИЋ
Косовска Митровица
milos_damjanovic@yahoo.com

АЛФРЕД ДИЈАМАНТШТАЈН (1896-1942)
– БИОГРАФИЈА ЖРТВЕ ХОЛОКАУСТА

Сажетак:

У раду ће бити истражена и презентована биографија Алфреда Дијамантштајна, ашкенаског Јеврејина завичајног у Новом Саду који је лишен живота у Другом светском рату због свог етничког порекла. Иако су му породични корени били у Српској Атини и мада је један део његове животне путање везан за највећи град Бачке, Дијамантштајн је пострадао на простору окупирани Србије где је боравио и скривао се непосредно пред избијање Априлског рата и по окупацији југословенске државе. Дијамантштајн је био прилично контроверзна личност која је у јавном животу током мирнодопског периода између два светска рата била предмет неких од највећих корупционих афера и политичких скандала које су потресале новорођену балканску монархију. У неким аспектима приватног живота, пословне етике и политичког деловања одударао је од главног тока југословенског јеврејства. Његови искораци огледали су се не само у апостази већ и у политичко – идеолошком партнерству са екстремном десницом и антисемитским елементима на политичкој арени хетерогеног југословенског друштва. Конвертирање на источно православље и посрбљивање учињено непуне две деценије пре смртне опасности испољене у окупаторској агенди „коначног решења јеврејског питања“ нису се показали спасоносним нити формулом за преживљавање. Систематичност спровођења холокауста на тлу поробљеног европског континента резултирала је детектовањем и ликвидацијом и овог Јеврејина, чију ћемо реконструкцију животописа донети на страницама овог рада.

Кључне речи:

Јевреји, Ашкенази, холокауст, Југославија, Србија, Војводина, Бачка, Нови Сад, Загреб, Београд, Соко Бања, Српска Православна Црква, Други светски рат

Радован СРЕМАЦ
Музеј наивне уметност „Илијанум“, Шид
radovansremac@yahoo.com

СУДБИНА ПОРОДИЦЕ У ХОЛОКАУСТУ: ФРАЈНДОВИ ИЗ НОВОГ САДА

Сажетак:

Породица Фрајнд је стара јеврејска породица пореклом из Бачке Паланке чија судбина може да се узме као пример страдања Јевреја у Холокаусту, али и као пример својеврсног антијудаизма пре почетка Холокауста. Почетак Другог светског рата и страдање у Холокаусту, Фрајндови су дочекали у Новом Саду као део тамошње јеврејске заједнице. Рад доноси ново светло на историјат ове породице и судбину њених чланова у току Холокауста и то кроз до сада непубликована документа из власништва Рахеле Ферари (Рахеле Фрајнд).

Кључне речи:

Холокауст, Бачка, Нови Сад, Јевреји, Фрајнд, Рахела Ферари

Милица МОЉСКИ
Нови Сад
moljskim@gmail.com

ЗЛОЧИНИ ОКУПАТОРА У БАЧКОЈ У ДРУГОМ СВЕТСКОМ РАТУ
У ОГЛЕДАЛУ *СЛОБОДНЕ ВОЈВОДИНЕ*

Сажетак:

Време Другог светског рата остало је упамћено као доба стравичних злочина које су на простору Бачке вршили немачки и мађарски окупатори над српским, јеврејским и ромским живљем. Ти злочини свој одјек нашли су и у листу *Слободна Војводина* (претеча данашњег новосадског *Дневника*), који је од 1942. године илегално штампан и дистрибуиран на простору Бачке. На страницама *Слободне Војводине* могли су се прочитати детаљни описи и осуде окупаторских злочина, али и потпуно неосноване оптужбе на рачун припадника оновремене српске елите – интелектуалаца, политичара и црквених великодостојника. Наиме, комунистичка пропаганда њих је оптуживала за саучесништво у окупаторским ратним злочинима, иако су њихови контакти са мађарским властима управо имали за циљ да се ти злочини спрече или обуставе. Сви ови аспекти „културе сећања“ на злочине окупатора у Бачкој у Другом светском рату биће представљени у раду који ће бити написан на основу релевантне историографске литературе, али и до сада недовољно коришћених историјских извора – издања *Слободне Војводине* од 1942. до 1945. године.

Кључне речи:

Бачка, злочини, *Слободна Војводина*, култура сећања

Зоран ВЕЉАНОВИЋ
Музеј Војводине Нови Сад
zoranveljanovic19@gmail.com

ЗЛОЧИНИ НА СЕВЕРУ БАЧКЕ АПРИЛА 1941. ГОДИНЕ КРОЗ ВАЛОРИЗАЦИЈУ АРХИВСКЕ ГРАЂЕ

Сажетак:

Потписани Уговор о пријатељству између Мађарске и Југославије није спречио мађарског регента Миклоша Хортија да 11. априла 1941. године, изда заповест за напад на Краљевину Југославију. Мађарска војска улазећи на југословенско тло (Бачку) није наилазила на војни отпор, јер се југословенска војска, сходно наредби Више команде, повлачила не желећи да ступи у војне окршаје. Жељни освете због пораза у минулом светском рату и војне славе коју нису могли да постигну у борби, јер се југословенска војска повукла, окупаторски војници приликом уласка у насеља инсценирали су оружане сукобе са „четницима“ који су им били повод за свеопшти и брутални обрачун са цивилним, пре свега српским становништвом. Од првог дана насумице су убијали недужне грађане без обзира на узраст и пол. Упали су, по пријави домаћих потказивача или насумице у „четничке куће“, вршили плачку и преметачину, убијали, тукли, хапсили и привођили затечене укућане у затворе и друге објекте, да би потом отпочели са свеопштом депортацијом и интернацијом. Српски црквени храмови и Српске Православне општине са свештеницима били су неизоставна мета окупаторске војске. О овим драматичним данима, и поред системског уништавања, сачувано је обиље сведочанстава, али и архивске грађе. По ослобођењу Југославије, један део прикупљене архивске грађе која у своме садржају третира ову тему је објављен. Процес прикупљања и објављивања архивске грађе и надаље се обавља из разлога што још увек има доста неистражене и непубликоване архивске грађе која није на историографски начин валоризована и приређена у стручној редактури. Такав је случај и са архивском грађом црквене провенијенције која је настала на тлу северне Бачке током окупације Југославије за време Другог светског рата (1941–1944). Овом приликом представљамо документ о страдању Срба на почетку напада на Краљевину Југославију у Другом светском рату априла 1941. године: Именик невиних српских жртава пострадалих 1941. године недужном смрћу приликом уласка мађарских окупаторских трупа у Суботицу.

Кључне речи:

злочини, Суботица, Бачка, Други светски рат, 1941, архивска грађа, Срби, Српска Православна Црква, валоризација

Мирослав ИЛИЋ
Покрајински секретаријат за културу, јавно информисање
и односе с верским заједницама Војводине
miro.ilic81@gmail.com

СТРАДАЊЕ СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЕПАРХИЈЕ БАЧКЕ:
ЉУДСКЕ ЖРТВЕ И МАТЕРИЈАЛНИ ГУБИЦИ

Сажетак:

Страдање Српске Цркве и српског православног народа током Другог светског рата у Бачкој произвело је троструки дисконтинуитет: људски, економски и духовни. Материјални губици су били изузетно велики јер је пљачка често била пратећи део мученичког страдања жртава. Физичкој ликвидацији и материјалном уништавању дато је културолошко оправдање. Мађарска политичка елита је, у духу реваншизма, српски народ приказивала као културно инфериорнији у односу на мађарски. Таква идеолошка поставка је у директној сразмери са монструозним злочинима који су уследили на самом почетку априлске окупације и потом. По правилу су убијани најбољи чланови српског друштва – свештеници, учитељи, занатлије, лекари, адвокати, земљопоседници. То су били људи – ствараоци са својим даровима и талентима, који су давали квалитет српском и југословенском друштву. Њиховим трагичним одласком Срби су доживели велики губитак чије се последице осећају и данас.

Кључне речи:

Српска Црква, Епархија бачка, имовина Српске Цркве, културно добро, пљачка, материјално уништавање, дисконтинуитет

Гордана ПЕТКОВИЋ
Музеј града Новог Сада
gordana.petkovich@gmail.com

Мирослав НИКОЛИЋ
Ризница Епархије бачке
djakon.miroslav@gmail.com

ЛЕТОПИСИ ПРАВОСЛАВНИХ ХРАМОВА КАО ИЗВОРИ ЗА ИСТРАЖИВАЊЕ ЗЛОЧИНА У НОВОМ САДУ ОД 1941. ДО 1944. ГОДИНЕ

Сажетак:

Летописи се сматрају историјским изворима и у том смислу су богати историјским подацима, будући да бележе све оно што је у вези са животом храма и парохије у једном месту. Летописац промишља и одлучује шта је важно да се забележи, али посебност се огледа и у томе што се исти проверава од стране виших црквених власти. У раду су обрађени записи свештеника у летописима новосадских православних храмова – Саборног, Успенског и Алмашког – који се односе на период окупације од 1941. до 1944. године. Знатан део описаних догађаја у летописима најчешће потиче из личног сведочења свештеника који је летописац, али има и оних догађаја који су записани захваљујући посредним сведочанствима. У летописима су описана масовна страдања или појединачна убиства, са навођењем детаљних описа извршења, местом извршења и личним подацима страдалника, што су значајни подаци за истраживање злочина над српским становништвом у Новом Саду током Другог светског рата.

Кључне речи:

Српска Православна Црква, Епархија бачка, извори, летопис, страдање, злочин, Рација, убиства, Нови Сад, Саборни храм, Успенски храм, Алмашки храм

Милан БАНДОБРАНСКИ
Информативна служба Епархије бачке, Нови Сад
bandobranskimilan@gmail.com

СВЕТИ ИРИНЕЈ ИСПОВЕДНИК, ЕПИСКОП БАЧКИ
– УЧИТЕЉ МУЧЕНИШТВА ЗА ВЕРУ

Сажетак:

У овом раду настојаћемо да мучеништво за веру осветлимо из угла светог Иринеја Исповедника, епископа бачког, новојављеног светитеља наше свете Цркве. Више је разлога за то. Пре свега, полазна чињеница је да је свети Иринеј био један од најумнијих епископа наше Цркве у своје време, како по образовању које је примио тако и по његовој потоњој богословској делатности, којој је био посвећен малтене до последњег часа свога живота. Самим тим, сагледавање појединих богословских тема кроз призму његових сведочанстава или радова такође је од изузетног значаја. Осим наведеног, ова тема је актуелна и због чињенице да је управо свети Иринеј (Ћирић) био епископ бачки у време злогласног Погрома у Бачкој током Другог светског рата, за време којег су пострадале многобројне невине жртве, а међу њима они који су прибројани лику светих као свети мученици бачки, који су били део његове пастве у повереној му Епархији бачкој. Коначно, као трећи разлог опредељења за ову тему истакли бисмо чињеницу да се и сам свети владика Иринеј (Ћирић), иако није мученички скончао овоземаљски живот, надањивао и живео истим оним етосом који је красио животе свих хришћанских мученика, а то је сведочење вере у Христа Распетога и Васкрслога, сведочење Његове љубави према роду људскоме и сведочење Његове жртве коју је поднео за спасење света, што је сама суштина мучеништва за веру.

Кључне речи:

Епископ бачки Иринеј Ћирић, Други светски рат, погром у Бачкој, вера, жртва

Никола ЛУКИЋ
Универзитет у Београду
Православни богословски факултет
lukic.nikola7@gmail.com

ПРАЗНИЦИ СРПСКИХ МУЧЕНИКА, ЊИХОВА ИСТОРИЈА И ЕОРТОЛОШКА ПЕРСПЕКТИВА

Сажетак:

С а г л а с н о б о г о с л у ж б е н о м п р е д а њ у и п р а в и л у Ц р к в а к р о з и с т о р и ј у с п р е п о з н а ј е д в а н а ч и н а п р о с л а в љ а њ а с в е т и х м у ч е н и к а т ј. п о ј е д и н а ч н о и с а б о р н о у с т а н о в љ е њ е њ и х о в и х п р а з н и к а . Н а п р е д л о г Њ е г о в о г П р е о с в е ш т е н с т в а М и т р о п о л и т а з а г р е б а ч к о г г о с п о д и н а Д а м а с к и н а у н а ш о ј п о м е с н о ј Ц р к в и 1961. г о д и н е п о р е д п о с т о ј е ћ и х п р а з н и к а с в е т и х м у ч е н и к а у с т а н о в љ е н ј е и с а б о р н и п о м е н П р а з н и к с р п с к и м с в е т и м м у ч е н и ц и м а п о с т р а д а л и м з а в е р у о д в р е м е н а С в е т о г к н е з а Л а з а р а д о д а н а с к о ј и с е з д р у ж е н о п р о с л а в љ а с а п о м е н о м С в е т о г к н е з а . П о м е н у т и п р а з н и к , њ е г о в а и s t o r и ј а и м о т и в и њ е г о в о г н а с т а н к а б и ћ е п р е д м е т н а ш е г и s t r a ж и в а њ а . У с к л о п у о к о л н о с т и у к о ј и м а ј е п о м е н н а с т а о к а о т е м а o т в а р а с е п и т а њ е б o g o c л у ж б е н о г ј е з и к а , а ш т о с е н е п о c р е д н о o д р а ж а в а и н а х и m н o g p a f и ј у б у д у ћ и х c в e т и т е љ c k и х c л у ж б и . С л у ж б а П р а з н и к а c р п c k и м c в e т и м м у ч e n и ц и m а ј e п р в и п р и м e р c р k в e n o г п e c n и ш t в a н a c р p c k o м ј e з и к у k o ј и ј e к a o т a к a в у ш a o у c a c т a в б o g o c л у ж б e н и х к њ и г а т e ј e c в a k a k o п o т р e б н о з e т и у o б з и р и o в у ч и њ e н и ц у . У в o ђ e њ e м н o в o г п р a z n и k a и з н a ч a ј н o г б р o ј а d o c н и ј и х п o м e n a c р p c k и х м у ч e n и k a у м e c e c o c л o в o т в a р a c e п и т а њ e њ и х o в o г б o g o c л у ж б e н o г c т a т y c a , њ и х o в o г к y л т a и б р o ј а н o в и х c в e т и т e љ c k и х c л у ж б и у б o g o c л у ж б e н и м к њ и г а m а ш т o н a c д o в o д и d o p a z м и ш љ a њ а o п р e d в и ж e н o м o б и м y С р б љ a k a . И a k o н e п р e т e н д y ј e м o d a k o н a ч н o з a к љ y ч и м o y o ч e n a п и т а њ а n a c т o ј a ђ e m o d a и z л o ж и m o к o н т e к c т e и и n и c и ј a т и в e c a d o c a d a ш њ и м p e з y л т a т и m а ш t o б и м o г л o п o c л у ж и т и k a o o c н o в a з a d a љ y a н a л и з y o в e з н a ч a ј н e n a c и o n a л н o – и d e n т и т e т c k e и б o g o c л у ж б e н e т e м e .

Кључне речи:

Празници српских мученика, богослужбени језик, химнографија светитељских служби

CIP – Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

341.322.5(497.113)"1941/1944"(048.3)

НАУЧНИ скуп Злочини у Бачкој 1941-1944 (2023 ; Нови Сад, Чуруг)

Књига сажетака / Научни скуп Злочини у Бачкој 1941-1944, Нови Сад - Чуруг, 30. септембар - 1. октобар 2023. - Нови Сад : Православна епархија бачка : Филозофски факултет, 2023 (Нови Сад : M&A print studio). - 26 стр. ; 21 cm

Тираж 100.

ISBN 978-86-82768-00-5 ; 978-86-6065-775-8 (ФФ)

а) Српска православна црква -- Историја -- Апстракти

COBISS.SR-ID 125333001
